

Gjennombrudd eller katastrofe? 32 måneder til 2012

**Foredrag av Dag Andersen
på alternativmessen 25.04.09**

**Er det noe som taler for at vi står foran et av historiens store epokeskifter?
Sånn ca i 2012? Hvilke tegn ser vi på at en ny epoke er på vei til å bryte gjennom?
Ser vi tegn på et som kommer etter den materialistiske epoken?**

Apokalypsen

La oss først minne oss selv om at troen på apokalypsen, på verdens snarlige undergang har fulgt menneskene gjennom alle tider. Som regel har slike spådommer vært knyttet til århundreskifter som nyttårsaften 31. desember år 999. Ofte har disse spådommene ført til religiøst hysteri. Og hver gang har de som lot seg rive med hatt et forklaringsproblem etterpå, når katastrofen ikke inntraff.

Erkebiskopen av Novgorod startet en heksejakt i Russland for å brenne ut synden til verden skulle gå under i år 7000, det siste året i den bysantinske kalenderen. Det var i 1487 etter vår kalender.

I moderne tid har fenomenet fått mindre religiøst preg og mer vitenskaplig. Vi har fått en serie dystostopier – krisescenarier. De kan grovt sett sorteres i fire grupper:

To typer vekstkriser

Variant A: For lite - ressursmangel og plassmangel

Variant B: For mye – forurensing og klimaendring

To typer kontrollkriser

Variant A: For lite – atomkrig, naturkatastrofer, epidemier, invasjon fra verdensrommet

Variant B: For mye – storebror ser deg, noen får kontroll

Ikke minst filmindustrien har forstått å utnytte at det er noe i oss som liker å fråse i tanken om apokalypsen. En kjent amerikansk filmskaper sa en gang at han drømte om å lage en film som startet med et jordskjelv og endte i et crescendo.

Emosjonelt sett forekommer det meg at drømmen om undergangen er i slekt med drømmen om den store sammensvergelsen, med konspirasjonsteoriene. Hangen til å leke med slike marerittdrømmer er en psykologisk realitet vi må ta hensyn til. Så la oss forholde oss edruelig til Mayakalenderen og 2012.

Epokeskifte

På den annen side er det veldig mye som tale for at står ved starten av et stort epokeskifte. Hvor dramatisk dette skiftet blir, tror jeg vi selv kan være med å påvirke.

Hvor stort dette skiftet blir er vanskelig å si. Minimumsvarianten er at den historiske epoken vi har gjennomlevet de siste 500 årene tar slutt. Den som startet med renessansen og reformasjonen. Vi kaller den gjerne for den *moderne epoken*, den som fulgte etter middelalderen.

Denne epoken ble etter hvert dominert av materialismen som rådende virkelighetsoppfatning og verdisystem i sterk kontrast til middelalderen da vi hadde en religiøs forklaring på alt som skjedde. Derfor er *materialismen* egentlig en bedre betegnelse enn *moderniteten*.

Poenget er at når vi går fra en kulturhistorisk epoke til de neste er en av de grunnleggende endringene som skjer at vi får en ny virkelighetsoppfatning – både verdensbildet og selvbildet endres. Vi får et nytt og større paradigme.

En annen grunnleggende endring ved slike epokeskifter er at vi får ny teknologi og nye ferdigheter som gjør at i kan utnytte dette nye og større paradigmet.

Disse og et par andre endringer har skjedd hver gang. Det skjedde ved overgangen fra oldtid til middelalder, fra middelalder til moderne tid og det er i ferd med å skje nå - ved overgangen til det jeg har kalt det 5. trinn – for å gi det en nøytral betegnelse. Slike overganger fra en stor epoke til den neste er som regel dramatiske. Svært mange har opplevd dem som sivilisasjonssammenbrudd. Overgangen fra oldtid til middelalder i Europa, med Romerrikets sammenbrudd, var en flere hundre år lang nedtur, et økonomisk og politisk sammenbrudd med masse vold, sult, sykdom og frykt.

Overgangen fra middelalder til moderne tid var ikke fullt så ille, men med Svartedauden som opptakt og 100 år med religionkrig i Europa, med religiøs fanatisme og heksebrenning i stor stil, ble overgangen dramatisk nok.

Hvordan overgangen til det neste trinn, til trinn 5 vil bli, tror jeg delvis er opp til oss selv. Mer presist: Jeg håper det er opp til oss selv i betydelig grad å påvirke det. Vi har ganske andre muligheter for å takle dette på en vettug måte nå enn ved de tidligere overgangene. Selv velger jeg å være optimist – og å forsøke å bidra etter beste evne. Men det kan også gå veldig galt.

Jeg minner om at de aller fleste arter som har levd på jorden for lengst er utdødd – allerede for hundretusener av år siden. De aller fleste kulturer har for lengst gått under: den assyriske, den gamle egyptiske, maya kulturen, aztekerne osv.

Den kulturhistorien vi nå er en del av har vart i drøye 10 000 år. Men det er mye som taler for at det kan ha vært en kulturhistorie før denne, som det knapt finnes spor av. Så det kan gå galt – veldig galt.

Det mest sårbare

Det minst sårbare vi har på denne planeten er naturen. Naturen er et selvregulerende system. Den har overlevd istider og varmeperioder som har kommet og gått. Den har overlevd meteorer og mega vulkaner. Naturen kan være svært dramatisk, men den forsvinner ikke.

Det mest sårbare vi har er økonomien, mer presist: Det kapitalistiske markedssystemet. Det bygger på noe så flyktig som en følelse, følelsen av tillit – tillit til at penger (som i dag bare er tall i bankenes datamaskiner) lar seg omsette til fysiske gjenstander eller tjenester. Børsene er også styrt av følelser – av vekslingen mellom grådighet og frykt.

Det nest mest sårbare systemet på planeten er det liberale demokratiet. Når det virkelig begynner å røyne på, må vi innføre unntakstilstander. Da må vi konsentrere oss om å redde oss selv og våre nærmeste. Alt annet fremstår som moralsk uforsvarlig.

Dette er forutsigbart. Det ligger et stykke frem i tid, så foreløpig snakker ansvarlige politikere bare vagt om ”klimatilpasninger”. Men naturkatastrofer er dramatiske, fotogene og sendes live på TV – det kreves politisk handlekraft når de tiltar i styrke og antall.

Materialismen mot slutten

Hvilke tegn har vi så på at den materialistiske epoken går mot slutten? At det materialistiske paradigmet blir erstattet av et nytt og større? Omkring 1990 falt Sovjetkommunismen: Berlimuren, Warszawapakten, Sovjetunionen og kommunistregimet i Russland falt i rask rekkefølge. Nå faller sannsynligvis den globale råkapitalismen. Grådighetens grimme ansikt har avslørt seg selv. Det er mulig det krever en krise eller to til, men det kommer.

Materialismens to hovedmotorer bryter sammen i tur og orden. For det er nettopp hva de har hatt felles kapitalismen og kommunismen: de er begge bygget på en materialistisk virkelighetsoppfatning. Kapitalismen viste seg i lengden å være den mest dynamiske av dem. I ettertid er det lett å se at den kommunistiske planøkonomien råtnet innenfra fordi den ikke hadde innebygget endrings og tilpasningsevne slik markedet har. Men det kapitalistiske markedssystemet har også en innebygget svakhet, en systemfeil som før eller siden vil føre til dens sammenbrudd. Systemets dynamikk er basert på vekst, uten materiell vekst kan det kapitalistiske systemet slik vi i dag kjenner det i lengden ikke overleve.

At det er vekstbasert er vel og merke ikke noen kontroversiell uttalelse - de aller fleste økonomer vil være enig i dette. Problemet er at vi bare har denne ene lille planeten å boltre oss på, og innenfor et avgrenset fysisk system er evig vekst en

umulighet. Både økonomene og politikerne har valgt å se bort fra dette, slike begrensninger har ligget så langt frem i tid at vi ikke har behøvd å bry oss.

Men den tid er forbi. Nå behøver vi ikke lenger klimaeksperter til å fortelle oss at klimaet endres. Jorden taler direkte til oss – vi kan merke det på kroppen. Materialismens rovdrift på naturen får dramatiske konsekvenser.

Den største utfordringen i menneskehetens historie

Vi står foran den største utfordringen i menneskehetens historie. Menneskeheten har opplevd klimaendringer før, det løste vi med å vandre til de stedene der klima ble bedre. Men den gang var det ganske få mennesker på jorden, de levde i små spredte stammer med en enkel teknologi. Det var god plass – og om noen stammer gikk under var det ingen som fikk høre om det en gang. Nå skal vi tilpasse oss klimaendringer på en liten, overbefolket planet med meget sårbar teknologi.

Det mest dramatiske som har skjedd de siste 50 årene er befolkningsveksten. I 1950, da jeg gikk i barnehagen, var vi 2,5 milliarder mennesker på planeten. I 2000 var vi 6 milliarder. I 2050 vil vi sannsynligvis være 9 milliarder. Folk flest har ikke tatt inn over seg hvor dramatisk dette er - nesten firedobling på 100 år.

I dag er det ca 1 milliard mennesker som sulter. Mange mateksperter mener at vi må doble matproduksjonen innen 2050. Men i samme periode vil mange av de mest produktive jordbruksarealene falle fra på grunn av tørke og jordforvitring.

Tilsvarende regner man med at vi må doble energiforbruket – Samtidig som vi må redusere CO2 utslippene med 80% for å begrense jordoppvarmingen. Vi behøver ikke å finregne for å se at dette regnestykket ikke går opp. Ser man hele bildet, holdet det med rimelig godt øyemål.

I dag bor halvparten av jordens befolkning – 3 milliarder - i byer og andelen er raskt økende. Vi må regne med at de neste 3 milliardene også havner i byer. Det betyr at vi må doble kapasiteten på verdens byer på 50 år. Hvor mye jordbruksareal kommer disse kolossale byutvidelsene til å legge beslag på? Hvor skal de få rent vann fra? Flere av de største byene i verden har allerede kritisk vannmangel. De ligger i varme strøk og temperaturen stiger merkbart. Hva med kloakk, søppel og epidemier?

Og dette mine damer og herrer er dersom vi klarer å løse CO2 problemet. Dersom vi ikke klarer å løse det har vi et uoverskuelig problem.

Fortsatt er det mange som velger å tro at vi står overfor et CO2 problem som kan få en teknologisk løsning, så kan vi fortsette den materielle veksten som før. For tiden har vi en finansiell krise, men pumper vi bare nok statlige penger ut i økonomien så kommer veksten i gang igjen og så kan kjøpefesten fortsette. Men så enkelt er det altså ikke. Vi har ikke et CO2 problem, vi har et samfunnsproblem med et CO2 symptom. Det er mulig at vi kan få hjulene i gang igjen og fortsette den økonomiske veksten noen år til – men på lang sikt gjør det bare saken verre.

Det store bildet er at den materialistiske epoken med materialismen som dominerende virkelighetsoppfatning og verdssystem er kommet til sin slutfase. Den er kommet til et punkt der mer av det samme fører til flere problemer enn det løser. Og det er som kjent slik som Albert Einstein påpekte at et problem kan ikke løses med den samme logikken som skapte det.

Vi har altså grunn til å tro at det vi har kalt den moderne tid, den materialistiske epoken og fremfor alt vekstøkonomien er inne i sin slutfase. Den er kommet til et punkt der mer av det samme skaper flere problemer enn det løser.

Dermed har jeg også kommet halvveis i dette foredraget. Vi er ferdige med den dystre delen.

Hvilke tegn ser vi på at en ny epoke er på vei til å bryte gjennom? Ser vi tegn på et som kommer etter den materialistiske epoken?

Flere enn en verden

Vi kan begynne med oss selv her og nå. Oslo har verdens største alternativmesse – og det er neppe tilfeldig. Men over hele den vestlige verden er det stadig flere som leter etter en større sannhet.

Forestillingen om at det fysiske materielle, det vi kan ta på, se med våre øyne og putte i munnen er det eneste virkelig virkelige er – når vi ser på det fra litt avstand - en forbausende primitiv tanke. En troende reduksjonist, en som tror at alt til syvende og sist kan reduseres til fysiske materielle fenomener, kan ikke engang forholde seg til sin egen tro, ikke til sin egen tanke. For – har noen av dere sett en tanke i det siste?

Selv om vi ikke har satt klare ord på det enda, har de fleste av oss oppdaget at et menneske ikke bare lever i en fysisk materiell virkelighet, livet er rikere enn som så. Vi lever i minst tre ulike verdener samtidig.

For det første lever vi i en verden av følelser, av drømmer og fantasier, vi lever i en emosjonell verden. De lovmessighetene som gjelder i den emosjonelle verden er svært forskjellige fra de naturlovene som gjelder i den fysiske verden.

Så lever vi også i en tredje verden, i tankenes verden som består av data, av nøkterne opplysninger og logiske sammenhenger. Matematikken hører hjemme her. Du kan brenne alle lærebøker i matematikk og du kan drømme og fantasere så mye du vil, men $2 + 2$ er fortsatt 4. Gangetabellen er ikke en fysisk gjenstand og ikke et fantasiprodukt, den er et annet type fenomen, den hører hjemme i en annen verden, i tankenes verden.

Mange av oss mener også å ha oppdaget at det finnes en åndelig verden. Da er vi oppe i fire verdener – dimensjoner, aspekter eller va vi nå kaller det. Nesten alle begrepene våre er knyttet til den fysiske verden, det gjør det vanskelig å snakke om de andre.

Den store svenske esoterikeren som skrev under synonymet Henry T Laurency, sier at det alt i alt er hele 7 ganger 7 verdener, hvorav den fysiske verden er den laveste, den 49. Det er en inspirerende tanke fordi et ville innebære at det er uendelig langt til den endelige sannhet. Vi har bare så vidt begynt vår oppdagelsesferd.

Fortsatt hersker det materielistiske paradigmet, det er fortsatt den dominerende virkelighetsoppfatning, det bestemmer hva som er vitenskap, hva som er offisiell sannhet, men stadig flere steder bobler det nye frem. Det materialistiske paradigmet bestemmer f eks hva som er skolemedisin og hva som er alternativ medisin. Men demninger er i ferd med å bryte, vi er ganske mange nå som mener at legeföreningen burde registreres som trossamfunn.

Vitenskapen

Innen vitenskapen er det i ferd med å skje spennende overskridelser av det materialistiske paradigmet. Historisk sett kom den første fundamentale overskridelsen fra fysikkens innerste kjerne, fra kvantefysikken.

Trenger man dypt nok inn i materien, inn i atomet, kommer man så og si ut igjen på den andre siden. Eller mer presist: Man havner i det ikke-lokale, det som ikke er manifestert i det fysiske rom, det som kan bli både bølge og partikkel.

Forstått med vanlige begreper fra den fysiske verden, fremstår kvantefysikkens verden som nokså absurd. Men mye har skjedd siden den tid. Det kommer en strøm av bøker om tema, min favoritt er fortsatt Ervin Laszlos bok Revolusjons i vitenskapen.

Han viser hvordan et radikalt nytt vitenskapelig paradigme er i ferd med å vokse frem. Det er et holistisk paradigme, en beskrivelse av hvordan alt det fysiske manifesterte synes å henge sammen på en eller annen måte i dette som er ikke-lokalt. Laszlo kaller det psi-feltet.

Det gjelder for

- Galaksene i verdensrommet
- cellene i kroppen
- det indre av atomet
- vår bevissthet

Med utgangspunkt i kosmologien, i fysikken, i biologien og bevissthetsforskningen nærmer forskerne seg en helhetlig, en holistisk, forståelse av virkeligheten. De oppdager en dypere sammenheng mellom liv, univers og bevissthet. En sammenheng hvor universet likner en levende organisme snarere enn en samling døde elementer.

- Biosfæren utvikler seg innen universet
- Tanke og bevissthet utvikler seg innen biosfæren

Det har vært mange revolusjoner i vitenskapen – dette ligger an til å bli en av de store både fordi den går så dypt og fordi den kommer på så bred front.

Næringslivet

Jeg pleier å si at materialismen går ikke under, den lar seg ikke stoppe av protester, av bomber eller moralske pekefinger. Materialismen går ikke under – den går over – den overskrider seg selv. Aller tydeligst er dette i næringslivet, ja i konkurransens ytterste spiss. Menneskets rolle i økonomien er i ferd med å endres i vår del av verden; både som produsent og som konsument.

Våre fysiske behov er i hovedsak dekket og den fysiske produksjonen er i hovedsak overtatt av maskiner eller arbeidskraft i mindre utviklede land. Det er i stor grad emosjonelle behov som image og identitet som bestemmer hvilke klær vi kjøper, hvor vi ønsker å bo, hva slags bil vi synes passer for oss.

Før bygde man fabrikker, nå bygger man merkevarer. Det er humankapitalen, medarbeidernes engasjement, kreativitet og kunnskaper som er avgjørende for bunnlinjen. Før handlet det om tilgang på råvarer og energi – nå handler det mest om menneskene i bedriften. Skal du utvikle bedriften må du utvikle humankapitalen.

Det handler om å dyrke hverandres talenter, hjelpe hverandre frem. Det har fått betegnelser som *coaching* og talentutvikling. Verdens ledende konsulentfirmaer snakker om *styrkebasert ledelse*, som betyr at man satser på å utvikle og ta i bruk talentene til den enkelte ansatte og til de team de danner.

I næringslivet som i toppidretten er det en forutsetning at det fysiske, det tekniske og økonomiske er på plass, det som avgjør om du blir nr 1 eller nr 10 er det mentale, ikke det fysiske. For å vinne er det nødvendig med mental trening, man må programmere seg selv med positive bilder. Man å dyrke det positive samspillet mellom mennesker

Menneskets utvikling er i ferd med å bli både mål og middel i økonomien ! Det kan vise seg å bli selve *the turning point* i overgangen fra trinn 4 til trinn 5 I konkurransesamfunnets ytterste spiss er tempoet så høyt, dynamikken så stor, at materialismen er i ferd med å overskride seg selv.

Folket

Ja vel, vil noen innvende, men fortsatt er målet størst mulig profitt, målet og verdiene er fortsatt materialistiske. Det de gjør hverandre flinke til er tjene penger. Og det er unektelig riktig – fortsatt hersker det materialistiske paradigmet. Men det skjer også noe med folks holdninger.

Norsk Monitor, den store undersøkelsen som har kartlagt det norske folks holdninger siden 1985, har kommet med klare og for mange oppsiktsvekkende tall. Helt fra målingene begynte for 25 år siden har lykkekurven ligget flat, dvs andel av befolkningen som oppgir at de er lykkelige har vært den samme. Den materielle levestandarden har økt sterkt den samme perioden.

Men så, i 2004, skjedde det plutselig noe, lykkekurven begynte å stige. Og sammenhengen viste seg å være at folk ble mindre materialistiske og mer idealistiske. Sammenhengen er enkel når man førs oppdager den. Det hjelper ikke å få flere materielle goder dersom kravene øker tilsvarende. Trikset er å bestemme seg for at nå er den materielle levestandarden min god nok – og konsentrere seg om andre goder, som samvær med venner, åndelig fordypning eller å hjelpe andre. Det norske folk er i ferd med å finne lykkekoden: nok er nok. Langt fra alle er der enda, men mange nok til at det gir klare utslag på statistikken.

100-årsmålene

Det siste året er vi en del idealister som har gjennomført en nasjonal idédugnad. Vi har funnet svaret på hva som skjer når vanlige, samfunnsbevisste nordmenn tar seg tid til en ordentlig samtale om hva slags samfunn vi ønske å gi videre til våre barn og barnebarn.

Vi har kalt aksjonen 100-årsmålene fordi vi ønsker å innføre et langsiktig perspektiv i norsk politikk. Og vi har helt systematisk og konsekvent satset på dialog, ikke debatt. Debatt er en form for verbal kampsport. Dialog er et samspill der alle gir sine bidrag til en felles løsning.

Det har kommet inn mer enn 100 forslag til 100-årsmål. Av disse er det tre som har pekt seg ut gjennom flere avstemninger som hovedmål. Disse er også testet gjennom en omfattende meningsmåling.

- Det ene hovedmålet er å doble livsgleden/livskvaliteten i landet. Det er 2/3 flertal for å sette dette som langsiktig mål for utviklingen av det norske samfunn.
- Det er enda større flertall, hele 80% ønsker omlegging til : En stabil og varig kretsløpsøkonomi (resirkulering og fornybar energi)
- Og for å kunne realisere disse to hovedmålene er det 2/3 flertall for at vi bør velge oss et visjonært og samlende politisk lederskap.

Samtidig er det et overveldende flertall, 94 %, som mener at politikerne bør samle seg om å løse de store sakene fremfor dagens partipolitiske småkrangling. Både jeg og Gudmund Hernes og mange ande har trukket den konklusjon at i dag ligger det norske folk foran sine ledere.

Allerede da vi lanserte den første utgaven av min bok Det 5. trinn, veien til et nytt samfunn høsten 2003, altså da trenden Norsk Monitor har kartlagt startet, gjennomførte vi en meningsmåling som viste at: 8 av 10 nordmenn mer at: selvutvikling og et meningsfullt liv er viktigere enn høy levestandard.

Dialogmøter

I litteraturhuset i Oslo er det nå fullt hus i mange saler hver kveld i ulike former for dialogmøter. Liknende ting skjer i andre byer. I årevis har foreninger og idealister av

ulike slag slitt med å samle noen få mennesker på møter, nå strømmer vi til. Det skjer en viktig endring i vår kollektive bevissthet. Det er selve grunnforutsetningen for et paradigmeskifte.

Men de etablerte strukturene stritter imot. Partiene, bedriftene, interesseorganisasjonene og de etablerte profesjonene, hele den tette strukturen som er etablert for å drive det etablerte, vil nødvendigvis stritte imot. Selv er vi også preget av en masse vanetenkning som avgjør våre små hverdagsvalg. Alle disse små valgene som til sammen utgjør Markedet.

Det store spørsmålet er om vi klarer å snu skuta i tide. Blir endringene i det kollektive bevissthetsfeltet sterke og klare nok til at vi kan transformere dagens samfunn opp på et nytt plan, eller må vi først ned i en dyp grøft – kanskje en for dyp grøft?

Det er opp til oss, mine damer og herrer, vi som er villige til å se alvoret og som er villige til å tenke på alternative muligheter. Det er vi som på alle mulige måter må forsøke å bidra til løfte den kollektive bevissthet.

Vi kan bare gjøre så godt vi kan, Men det er veldig meningsfylt å forsøke.